

Kálmán Dalma

EGY KÖNYVTÁROSTANÁR LEHETŐSÉGEI: OLVASÁS NÉPSZERŰSÍTÉSE A KÖNYVTÁRPEDAGÓGIÁN KERESZTÜL

Absztrakt

A kutatásom a könyvtárpedagógia témáját járja körül, illetve az olvasás tanításához fűződő kapcsolatait tárja fel. A 2020-as Nemzeti alaptanterv alapján készítettem el egy olyan oktatást kiegészítő programot, amely a magyar nyelv és irodalom tantárgy tanítását segíti elő az általános iskola alsó tagozatában, kutatási módszerem a dokumentum- és szövegelemzés volt. Fókuszban a játékos tanulás áll, ennek jegyében először azt vizsgáltam meg, hogy az iskolai könyvtár, illetve a könyvtárostánár milyen szerepet tölthet be a tanulási folyamatokban a könyvtárpedagógia segítségével. Mindezek mellett a Tankönyvkatalógusban fellelhető jelenleg használt tankönyvek segítségével létrehoztam egy alternatív lehetőségekről szóló listát, ez a felsorolás hagyományos, papíralapú könyveket tartalmaz, régebbi és kortárs szerzők kötetei is egyaránt megjelennek.

Kulcsszavak: könyvtárpedagógia; iskolai könyvtár; Nemzeti alaptanterv

Bevezetés

A kutatásom témája a könyvtárpedagógia és az olvasástanítás ehhez kapcsolódó szegmensei. Fókuszban az általános iskola alsó tagozata állt, itt vizsgáltam meg azt, hogy a könyvtárpedagógia milyen szerepet játszik ma az oktatásukban. Kutatási módszerem a dokumentum- és szövegelemzés volt, ezt a folyamatot két részre bontottam: elsőként megnéztem, hogy a könyvtárpedagógia, mint fogalom mit takar és milyen szerepet kap az iskolában, majd a könyvtárpedagógia és az olvasástanítás kapcsolódási pontjait tárgyaltam. Sorra vettem azokat a tanulást segítő könyveket, amelyek kiegészítésként tudnak szolgálni a tankönyvek mellé. Fontosnak tartottam azt, hogy ezek a könyvek tradicionális, papíralapú kötetek legyen, így bárki számára elérhetővé válnak.

Tanulást segítő gyermekirodalom

Elengedhetetlennek tartom azt a feltételt, hogy ha tanulást segítő könyveket sorolunk fel, akkor azok legyenek mindenki számára elérhetőek, mivel ezeket nem csak iskolai környezetben lehet felhasználni, ugyanannyira hasznosak lehetnek otthon, mint az iskolapadban. Másrészt pedig, ha egy ilyen listát állítunk össze, figyelembe kell venni azt a szempontot is, hogy ez a felsorolás tartalmazzon régebbi könyveket, illetve a kortárs irodalom kötetei is jelenjenek meg rajta. Úgy hiszem, hogy nem kell megragadnunk csak a régi, jól bevált módszereknél és eszközöknél, hiszen ez könnyen unalmassá tud válni, ugyanakkor nem szabad csak a kortárs szerzők felé fordulni, ennek a két törekvésnek az arany középútját lenne indokolt megtalálni. A régi és az új mindig

kapcsolatban lesz egymással, kölcsönhatásban lesz a másikkal, nem működhet az egyik a másik nélkül, ezért létfontosságú az, hogy mindkettő megjelenjen.

A tankönyvek mellé igyekeztem felkutatni azokat a könyveket, amelyek kiegészítésként megfelelő módon tudják azt a célt szolgálni, amit el szeretnék érni: a gyerekek számára a tanulási folyamat váljon élvezhetőbbé és testközelibbé, maradjon meg benne a játékosság és a fantázia. Az életkornak és a fejlettségi szintnek megfelelő olvasmányok többek között növelik az anyanyelvi tudásukat, formálják a társas készségeiket, valamint könnyebben tanulnak a világról és az önismereti fejlődést is elősegítik (Béres, 2019). Az alsó tagozatos diákok szívesebben veszik a kezükbe a könnyebben fogyasztható mesekönyveket, hiszen maga a történetmesélés egyszerűbb, ugyanakkor az illusztrációk is segítenek a megértésben (Tóth, n.d.), így az olvasni tanulók számára elengedhetetlen az olvasástanulást segítő kötetek alkalmazása. Igyekezünk megmutatni nekik és a szülőknek is azt, hogy van lehetőség a tankönyveken túl is, legyen az a könyv könyvesboltban vásárolt vagy könyvtári. Hiszen innentől kezdve, ha meg van az igény erre, már fogékonyabbak lehetnek a könyvtári környezet felé, amivel pedig megkezdődhet a felhasználóvá nevelés folyamata.

Tény, hogy egy tankönyv vagy tanulást segítő könyv nem lehet tökéletes és nem felelhet meg minden elvárásnak, mindegyiknek vannak előnyei, illetve hátrányai is, amelyet az általam készített táblázatban foglaltam össze (lásd 1. sz. melléklet). Az itt megjelölt szempontok irányadóként tudnak szolgálni, illetve rámutatnak arra, hogy milyen módon tudják segíteni és kiegészíteni a gyermekek tanulási folyamatait.

Richard Scarry: Nagy tesz-vesz ABC

Véleményem szerint a legjobb átmenetet a Nagy tesz-vesz ABC képezi az óvoda és az alsó tagozat között, hiszen a 3 és 6 éves kor közötti gyerekeknek ez egy kitűnő olvasmány lehet. Scarry 1979-ben megjelent könyve – amely azóta már több új kiadást is kapott – eredeti címén Best First Book Ever! a hamarosan olvasni kezdőknek készült, akik már ismerik a betűket, könnyűszerrel kereshetik és megtalálhatják a már ismert szavakat, mindezt játékos módon. Az ábécébe rendezett kötet a két főszereplőnek, Cicónak és Fér Egonnak követi nyomon a mindennapjait, a kis olvasók tanulhatnak benne a színekről, illemszokásokról, számokról, testrészekről, formákról, hónapokról, méretekről, illetve új szavakkal és kifejezésekkel is bővíthet a szókincsük, persze a saját korosztályukhoz mérten. Különböző életképek vannak benne, amik a gyerekek mindennapjaiban is jelen vannak, a mi esetünkben az iskolai napokról szóló rész válhat fontossá.

A folyamatos bővülés miatt lehetőség nyílik arra, hogy 21. századi elemek is megjelenjenek egyes részekben, amik még könnyebbé teszik az interpretációt számukra, illetve az sem számít hátránynak, hogy ezek a kötetek eredeti nyelven is fellelhetőek és használhatóak, ezáltal az angol nyelv tanulásában is segítséget tud nyújtani, mind otthon, mind az iskolában.

Mérei Ferenc: Ablak-zsiráf

A szintén több kiadást megélt Ablak-zsiráf 1971-ben került először nyomtatásba (Mérei, 1971). Célja, hogy a gyerekekre szabott szócikkeivel megismertesse azt, hogy hogyan és miképpen működik a világ. Felhasználása szempontjából tökéletes arra, hogy a gyerekek tanóra közben, vagy esetleg otthon egy-egy ismeretlen szó jelentését megnézzék és megértsék. Alsó tagozatban ennek használata bármilyen órán releváns tud lenni, alkalmazása nem vesz igénybe pár percnél több időt. Elősegítheti és megtaníthatja a diákok számára az információkeresés folyamatát és fontosságát, illetve olyan alapvető dolgokat is elsajátíthatnak belőle, mint például egy boríték megcímezése, hiszen képes gyermeklexikonként az itt megjelenő illusztrációk, mint vizuális szemléltető eszközök ezt a célt is szolgálják. Mindezek mellett nagy hangsúlyt fektet az ábécében szereplő idegen vagy problémás betűk helyes kiejtésére, ilyen az x, y, w, dz és a dzs.

Klasszikus, tanulást támogató könyvek és átdolgozásaik

Varga Katalin művei (2003; 2022), Kovács Klára könyve (1973), vagy éppen a Már tudok olvasni! –sorozat (Móra Könyvkiadó, n.d.-a) amely több híres hazai és külföldi író meséjét foglalja magába, meghatározó irodalmi műveknek számítanak a tanulást segítő könyvek között. Ezeknek a könyveknek a céljai közé tartozik az olvasás és a helyesírás fejlesztése az iskoláskorú diákok számára. Formai felépítésüket tekintve a szerzők igyekeztek nem tankönyveket létrehozni, hanem olyan könyveket, amelyek egyszerre szórakoztatják az olvasókat, játékosságot és könnyedséget sugároznak, illetve mindezek mellett teret engednek a gyakorlásnak és a tanulásnak is.

Varga Katalin nevéhez kettő, igencsak jellegzetes mű kapcsolódik, a Mosó Masa mosodája, amely először 1968-ban jelent meg, valamint az 1975-ös Gőgös Gúnár Gedeon. Sajátos megjelenésükkel, bájos illusztrációikkal, különleges történeteikkel meghatározó és maradandó élményt tudnak nyújtani a fiatalabb korosztály számára. Ez a két kötet kortalannak számít, hiszen nem az általuk tárgyalt történetek állnak elsősorban a középpontban – habár némelyik rövidebb mese olyan morális problémákat vet fel, amelyek jelentősek lehetnek –, hanem a magyar nyelv legfontosabb nyelvtani szabályaira fekteti a hangsúlyt olyan módon, hogy az ne hasson tanterminek, erőltetettnek és túlságosan komolynak. Egy 2019-es olvasási és könyvtárhasználati szokásokat felmérő kutatásban sokszor említik a vizsgált személyek ezeket a könyveket, mint kedvenceiket, hiszen hosszú évek óta jelentik a betűk világában való eligazodás első nagy élményeit (Tóth, n.d.).

A Mosó Masa mosodája a helyesírásra hívja fel az olvasók figyelmét, többek között a szóvégi magánhangzók helyesírására, a hosszú mássalhangzók jelentésváltoztató funkciójára, a tárgyeset kérdéskörére vagy éppen a múlt idő jelének megfigyelésére, valamint még sok más követendő előírást foglal magába, amelyeket a tartalomjegyzékben mind jelöl a szerző (Varga, 2003). Ebben a Varga-kötetben egyenlő mennyiségben lehetők fel a történetek és a versek is, azonban az utóbbira lehet nagyobb hangsúlyt fektetni tanulási célzattal. Mindegyik versnek van egy sajátos lüktetése, üteme, mellyel könnyebbé válik a tanulás folyamata, jobban megmaradhatnak a szóvégi sajátosságok

egy-egy szabály mentén, sőt a hozzájuk tartozó illusztrációk is segítséget tudnak nyújtani a felidézés során.

A Gógös Gúnár Gedeon is hasonlóan épül fel, mint a testvérkötete, kiemelten jelölik a különböző versekben, mondókákban és mesékben a kisbetűket és a nagybetűket, valamint az összetett betűket. Míg a zöld színű kötetnél az olvasásé inkább a főszerep, addig a párjánál a kiejtés kerül előtérbe (Varga, 2022).

Amit még érdemes kiemelni a Varga Katalin kötetekkel kapcsolatban, az a megzenésített verzió a Veronaki zenekar előadásában. Az Universal Music kiadásában (Veronaki, n.d.) már három lemez is piacra került, ahol a kisgyermekes családok alkotják a legnagyobb célközönséget, hiszen kétség nélkül olyan könyvekről beszélhetünk, amelyeket a legtöbb magyar család ismerhet, generációtól függetlenül is. A Gógös Gúnár Gedeon két részben jelent meg, az első Libabál címmel, míg a második a Kiugrott a gombóc elnevezéssel született meg, a Mosó Masa mosdója pedig megmaradt eredeti címen.

A lemezeken a könyvek jellegzetes dalait lehet meghallgatni, többek között a Csizmadalt és A kesztyű lakói nyaralni mennek című verset is. A zenék dallamosak és fülbemászóak, a kiejtésen vissza lehet hallani a kiemelni kívánt nyelvtani szabályokat is, így a hallás utáni tanulás is lehetségessé válik játékos és könnyed módon.

Kovács Klára (1973) Kirándulás az Ábécé-hegyre című könyve is hasonló koncepció alapján épül fel, mint a Varga-kötetek, hiszen nagyjából egy időben is születtek meg. A helyesírás szabályait tekintve a Gógös Gúnár Gedeonhoz lehetne hasonlítani, mivel a kötet szintén a kisbetűkre és a nagybetűkre fekteti a hangsúlyt különböző versek és mesék segítségével.

Varga Katalin könyveivel ellentétben Kovács Klára műve egy összefüggő történetet dolgoz fel, ahol nincsenek akkorra átfedés a versek és a mondókák között. A Kirándulás az Ábécé-hegyre főszereplője Tamás, akinek a játékállatai életre kelnek és egy páratlan kalandra invitálják (Pagony, n.d.). A történet sok morálisan tanulságos esetet dolgoz fel, mindezek mellett pedig könnyen olvasható az egyszerűbb nyelvezete miatt, így kiegészítő tananyagként egyszerűen be lehet építeni az általános iskola alsó tagozatának órái közé is.

A Már tudok olvasni! elnevezésű sorozat kötetei külföldi és hazai írók meséit, történeteit foglalják magukba. Szerkezeti felépítésüket tekintve nincsenek instrukciók a kötetek használatához, kiemeléseket, nyelvtani és helyesírási célokat sem tartalmaznak, azonban a változó betűméret segítheti az olvasók előrehaladását. A régebbi kiadások célkitűzése, hogy a gyerekek megtapasztalják az olvasás örömét.

A Móra Könyvkiadó körülbelül egy éve jelentette be ennek a klasszikus sorozatnak az újragondolását és megújulását, majd meghirdette az olvasásfejlesztő programját Már tudok olvasni! néven. Ez a modernizált sorozat kortárs magyar szerzők és illusztrátorok műveit foglalja magába, középpontban áll az önálló olvasás élménye, a magabiztosság erősítése, mindez tréfás és játékos formában (Móra Könyvkiadó, n.d.-a). Az új Már tudok olvasni! -sorozat három olvasási szinten áll rendelkezésre, így a kis olvasók a saját tudásukhoz mérten úgy választhatnak egy-egy könyv közül, hogy az motiválni és bátorítani tudja őket a továbbiakban (Móra Könyvkiadó, n.d.-a). Részletes út-

mutatóval követhetjük nyomon, hogy egyes szinteken milyen könyvekkel találkozhatunk. Fokozatosan nő a terjedelem, az 1-3 sorból 17 sor lesz a legfelső szinten, egyre hosszabb szavakkal és szókapcsolatokkal találkozhatnak az olvasók, a betűméret egyre kisebb lesz, az illusztráció-szöveg arány is folyamatosan változik, a szó- és mondat szerkezetek is permanensen bonyolódhatnak, illetve szómagyarázat is található a könyvekben.

A megújult sorozat köré egy átfogó, népszerűsítést szolgáló projekt szerveződött. Sok humoros promóciós videó került fel a kiadó hivatalos YouTube csatornájára, amelyek nem egészen egy perc hosszúságúak, és az olvasás fontosságára hívják fel a figyelmet. Ilyen például az a sketch, amely azt mutatja be, hogy egy békés könyvesbolti böngészés során megszólaló tűzjelző okozta pánikot hogyan és miképpen kezelhetünk az-zal, hogy mi már igenis tudunk olvasni (Móra Könyvkiadó, 2021a). Mindezek mellett komolyabb hangvételű videókat is megtekinthetnek az érdeklődők, többek között a sorozat nagykövetével, Kerekes Józseffel (Móra Könyvkiadó, 2021c), de Kovács Patrícia is beszélt az olvasás nehézségeiről és szeretetéről is (Móra Könyvkiadó, 2021b).

A kötetekhez tartozó feladatok és az olvasói útlevél interaktívvá és élvezhetőbbé teszi ezt a sorozatot. Mindegyik könyv végén találhatóak különböző matricák, ezekkel a cél az, hogy az olvasó gyűjtsön belőlük össze hat darabot bármelyik szintű olvasmányából, és tegye teljessé az útlevelét, hiszen ez is egy lépés az önálló olvasóvá válás felé (Móra Könyvkiadó, n.d.-c). De egyes kötetekhez tartoznak még elgondolkodtató feladatok is, legyen szó, bennük matematikáról, rajzolásról, vagy éppen szövegértésről (Móra Könyvkiadó, n.d.-b).

A Már tudok olvasni-sorozatban a kiegészítő feladatok nem rendelkeznek tankönyvi vagy munkafüzeti jelleggel és megjelenéssel, az útlevél pedig játékos és kalandossá teszi az egész folyamatot. Pozitívum benne, hogy az összes ehhez tartozó felhasználható anyag mind a pedagógusoknak, mind a szülőknek elérhető online is, így kapcsolva össze az iskolai és otthoni teret.

Betűzgető könyvek

A Betűzgető könyvek-könyvsorozat jelenleg 6 kötetből áll (Cerkabella Könyvkiadó n.d.-a). Az elbeszélések középpontjában egy-egy állat áll, legyen szó itt alpakáról, borzról, patkányról, vagy éppen egy taturól – tehát nem a megszokott mesehősök, akiket más történetekből ismerhetünk. A kötetek hátoldalán olvasható a cél, miszerint „azonnali olvasási élményt nyújtanak” (Várfalvy, 2020), hiszen a történeteket nagy nyomtatott betűkkel szedték, amellyel megkönnyítik az olvasást, így egyértelműen a legkisebbeknek, kezdő olvasóknak tervezték ezt a sorozatot.

Ha egy gyermek kezébe veszi valamelyik kötetet a Betűzgető könyvek közül és kinyitja, nem azzal fog szembe találkozni, amivel esetleg egy tankönyvben: ezekben a művekben az illusztrációk nagyobb szerepet kapnak, és a nyomtatott nagybetűs sorok egy-egy sarokban helyezkednek el, mintegy magyarázatként a képekhez. A szövegek pár mondatból vagy dialógus-részletekből állnak, a kiemelt részek felhasználásával a gyermekeket könnyebben bele lehet vonni a történetbe. Példának okáért nézzük meg Várfalvy Emőke *Macska és a kaland* című történetéből pár ilyen esetet.

„– Talán meg akarsz enni? Macska tétovázott.” (Várfalvy, 2020, p. 12) – mint ahogyan a kötet hátán is található, a sorozat 5-8 év közötti gyerekeknek ajánlott, így olyan szavaknak a megmagyarázása, mint a tétovázni, hasznosnak bizonyulhat a későbbiekben, mivel ezzel is bővíthető a szókincsük, illetve az olvasottak megbeszélése sokat segít az értelmezésben.

„Szerdán a macska úgy döntött, elmegy megkeresni a kalandot.” (Várfalvy, 2020, p. 25). Ez a mondat akár egy osztályteremben is elindíthat egy beszélgetést arról, hogy kinek mit jelent a kaland, a főszereplőnek esetleg mit jelenthet a kaland, illetve a hét napjait is meg lehet említeni.

A Betűzgető könyvek otthon és az osztályteremben is jó alkalmazhatóak a szövegértés fejlesztésére, leginkább szóban, hiszen a kisebb korosztályra a közös munka hatékonyabban hat, mint az önálló feldolgozás. Ilyen szituációban a pedagógus vagy a szülő az, aki koordinálja ezt a fajta tanulási folyamatot, amely a későbbi tanulmányok során egy adott szövegnek a könnyebb értelmezését segítheti elő, nem riasztja vissza a gyerekeket a kérdések feltevésétől, de ami a legfontosabb az a technika elsajátítása. Kevés, de lényegre törő szövegekkel dolgoznak a sorozat könyvei, ami révén begyakorolható az olvasás folyamata és a gyerekek kezdő olvasóból haladóvá válhatnak.

Kevés olyan gyerekkönyvvel lehet találkozni hazánkban, amely célként fogalmazza meg a diszlexiás gyermekek fejlesztését és segítségét, a Cerkabella Könyvkiadó ugyanakkor kiemeli ezt a sorozatba tartozó kötetek leírásánál (Cerkabella Könyvkiadó, n.d.-b). A rövid szövegrészek megkönnyítik az olvasást például a Macska és a kalandnál, hiszen a gyerekeknek nem kell olyan mértékű információt feldolgozniuk, mint más könyvekben vagy éppen tankönyvekben. Kevesebb, de sokatmondó szövegekkel kevésbé fáradnak el, jobban tudnak koncentrálni, mint egy-egy hagyományos mesekönyvnél. A rövidebb szavak és mondatok kisebb egységekre bonthatóak, a szavak belső szerkezetéhez könnyebben tudnak hozzáférni, így számukra a feldolgozás és a megértés is egyszerűbbé válhat ezekkel a könyvekkel (Csépe, 2006).

Érsek Rózsa: Vidám meseolvasó I.

A hazai oktatási rendszer tankönyvei többségükben elérhetőek online formában. A Tankönyvkatalógus weboldalán bárki meg tudja tekinteni, hogy milyen tankönyvekből, munkafüzetekből, vagy éppen munkatankönyvekből tanulnak ma a diákok. Ezek között böngészve hamar feltűnik, hogy a kínálat sokkal szélesebbé vált, ugyanakkor ez a bővítés választék tartalmi szempontból nem hozott jelentős változásokat.

A rendelkezésre álló tankönyvekbe belelapozva nem tűnik fel nagy különbség ahhoz képest, amivel 10 évvel ezelőtt találkozhattunk. Azonban a mostani tankönyvek – legfőképpen a magyar nyelv és irodalom tantárgyhoz tartozókra gondolok – nem nagyon változtak az évek során tartalomban, címben, illetve felépítésben sem. Ugyanazok a szövegek találhatóak meg bennük, többnyire hasonló feladatokkal és utasításokkal. Túlságosan ragaszkodnak a régi módszerekhez, sokszor megtöbbszörözik a feladatok számát egy-egy anyagrészben, túlságosan zsúfolttá válnak, egymásba folynak a különböző egységek.

Rossz útnak tartom, hogy az alsó tagozatosok számára már nem a hagyományos értelemben vett szövegértés munkafüzet áll a fókuszban, amelyben többféle feldolgozandó szöveggel találkozhatnak, legyen szó meséről, mondákról, játékszabályokról, színház- vagy moziműsorokról, receptekről, ismeretterjesztő szövegekről, vagy éppen térképekről. Helyette olyan szövegértés munkatankönyvek vannak, amelyekben túlsúlyosan következnek egymás után a feladatok, szövegeket is nehezen találhatunk bennük, hiszen más tankönyvekben fedezhetőek fel ezek az írások, így egyszerre több eszközzel kell felváltva dolgozni, ami nem praktikus. Mindezek mellett az effajta foglalkozások csak a harmadik évfolyamtól kerülnek a középpontba, ugyanakkor meglátásom szerint a szövegértést előbb is el lehet kezdeni egyszerűbb és rövidebb feladatokkal, amelyre egy újabb példát szeretnék hozni a tanulást segítő könyvek sorában.

Érsek Rózsa (2017) Vidám meseolvasó című könyve kifejezetten otthoni használatra készült, hiszen a szerző magukat a szülőket szólítja meg az első oldalakon. A kötet kifejezett célja a szövegértő olvasás fejlesztése, mindez fokozatosan történik, a szöveg mennyisége elbeszélésenként változik. A címek és a képek árulkodóak ebben a könyvben, mivel ismertebb történeteket dolgoz fel röviden, mint például Jean de La Fontaine A tücsök és a hangya című meséjét (Érsek, 2017).

A kötet elején a szerző érthető módon vázolja fel a szülőknél, hogy miként bizonyulhat hatékonynak a Vidám meseolvasó, innentől kezdve csak az időn, a fogékonyságon, illetve a szülők és gyerekek türelmén múlik a játékos gyakorlás folyamata.

A könyvben egész oldalakat elfoglaló szép és igényes, tanulási célt szolgáló illusztrációk találhatóak: a szerző fontosnak tartja, hogy a szülők először ezekről beszélgeszenek a gyermekeikkel, próbálják meg végiggondolni miről is szólhat az adott történet, mi történhetett vagy fog történni a szereplőkkel (Érsek, 2017). A tanulást segítő könyvek többségében nem lelhető fel ilyen utasítás, azonban hasznos azt is feltüntetni, hogy tisztázzuk azokat a szavakat, kifejezéseket, amelyekkel esetlegesen probléma lehet a későbbiekben (Érsek, 2017). Sokszor felejtjük el felnőtteként, hogy a kisgyerekek nem úgy értelmezik egy-egy szót, kifejezést vagy éppen szituációt, mint mi. Ezért sem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy beszélgetni kell az ilyen szókapcsolatokról a félreértelmezések elkerülése, valamint a gyerekek szókincsének bővítése érdekében.

Háromféle feladattípus lelhető fel a könyvben, melyeket a későbbiekben kis ikonokkal jelez a szerző. Első ezek közül a Hétpróba, ami az adott történettel kapcsolatosan fogalmaz meg olyan állításokat, amelyekről el kell dönteni, hogy azok igazak vagy hamisak, az indoklás minden esetben a hozzáillő részlet hangos felolvasásával történik (Érsek, 2017). Ezt követi a Szólások, közmondások rész, ahol azt kell eldönteni, hogy az adott tanmesére melyik passzolhat a megadott szólás-mondások közül (Érsek, 2017). Majd legvégül jön a Szinonimák rész, amely magyarázatot és segítséget igényel a szülőtől, hiszen itt a feladatban megadott szavak rokon értelmű párjait kell megtalálni az olvasott szövegben (Érsek, 2017).

A Vidám meseolvasó megfelelő kiegészítőként tud szolgálni a játékosabb és kötetlenebb tanuláshoz, illetve a gyakorláshoz egyaránt. Számomra ez bizonyult az egyik legjobb foglalkoztató könyvnek, hiszen a gyermek gondolatai is felszínre kerülhetnek,

amihez az iskolában nem tudnak elég teret biztosítani egy-egy ilyen szövegértéssel foglalkozó tanórán. Bátran tudom ajánlani, mivel a szép illusztrációk visszahozzák a mesekönyvek világát, közben a szövegek és a rövid feladatok megteremtik azt az átmenetet, amelyre egy alsó tagozatos korú kisdíák tanulási folyamatánál szükség lehet.

Bosnyák Viktória művei

Bosnyák Viktória neve nem megkerülhető, ha tanulást segítő könyvekről beszélünk. A szerző alkotása a Nyelvkincstár-sorozat, amelyet legjobban úgy lehet jellemezni, mint anyanyelvi meseregény sorozatot.

A kellően humoros és szórakoztató könyvek nagyban elő tudják segíteni az iskolai előrehaladást, hiszen a könnyed szövegek egyszerűbben tudják szemléltetni a legfontosabb nyelvtani és helyesírási szabályainkat. A szöveg mennyiségét és a betűméretet tekintve inkább idősebb olvasóknak ajánlott (alsó tagozat vége, felső tagozat), de a fiatalabbak számára is örömet tudnak okozni ezek a vidám történetek anélkül, hogy teljes mértékben értenék, hogy mi is az adott elbeszélések célja.

A sorozatba tartozó könyvek nagy része egy helyszínen játszódik, ez pedig a se nem szögletes, se nem kerek erdő, ahol az ott élők életén és tettein keresztül ismerhetik meg az olvasók az anyanyelvünk sajátosságait. Példának okáért az Ezt nevezem! című könyv a híres magyarok nehezen leírható neveivel foglalkozik és a kötet végén egy lista is található az említett hírneves emberekről (Bosnyák, 2008). A Sirály a király! a j és ly-os szavak problémájára és helyesírására világít rá, mellé egy szószedetet is biztosít az ly-os szavakkal (Bosnyák, 2006), illetve az Elek, merre keresselek? a földrajzi nevek helyes lejegyzésére tanít meg (Bosnyák, 2009). Az Amikor kivirágzott a fánk fánk című műben a kis olvasó ellátogathat Magyarórafalvára is, ahol Fodor Menta vezetésével ismerkedhet meg az azonos alakú, többjelentésű szavakkal (Bosnyák, 2007). De a Két bolond százat csinál segítségével a szólások, közmondások és szállóigék helyes használatára is sort keríthetünk (Bosnyák, 2016), A nagy szinonima hadjáratban című könyvvel pedig a rokon értelmű szavakkal foglalkozhatunk (Bosnyák, 2017).

A Nyelvkincstár-sorozatban a legtöbb mese egy univerzumban játszódik, így kapcsolódnak egymáshoz, amivel a visszautalás és az ismétlés lehetősége is könnyebb. A könyvek nyelvezete egyszerű, az illusztrációk lehetővé teszik a képzettársítást a látott rajzokkal és olvasott szöveggel, ezáltal segítik a tanulási folyamatot és megfelelően egészítik ki a tankönyvekben megfogalmazott nyelvtani szabályokat.

Összegzés

A könyvtárpedagógia egyik megvalósulási formája a tanulást segítő, tankönyvek törzsanyagát kiegészítő mesekönyvek alkalmazása. Ezeket a gyermekeknek készült irodalmi alkotásokat gond nélkül be lehet építeni az alsó tagozatos diákok magyar nyelv és irodalom óráiba, a régebbi korok könyvei és a kortárs irodalom ugyanúgy alkalmasak arra, hogy a közoktatást segítsék. A tanulmányban megjelenő olvasmányok az alsó tagozatos tanulók igényeit szolgálják, a korosztályuknak megfelelően jelennek meg bennük az elsajátítandó nyelvtani szabályok, illetve a betűmérettel és szöveg mennyiségével segítik az olvasástechnikák betanulását. Mindemellett ezen könyvek

másik fontos vonása az, hogy nem tankönyvek. Nem egy szigorú, előre megfogalmazott szabályrendszer alapján írták meg őket, ezáltal biztosítani tudják a kötetlen és játékos tanulást. A könyvek kiválasztásánál nagy hangsúlyt fektettem arra, hogy olyan irodalmi alkotásokat soroljak fel, amelyek elérhetőek papíralapú formában, így ezzel is ösztönözöm a könyvtár használatát, valamint a könyvek hagyományos értékeinek felelevenítését és fenntartását.

Ezen tanulmányban alternatívaként megjelentek olyan tanulást segítő könyvek, amelyek az általános iskola magyar nyelv és irodalom tantárgy kapcsán építhetők be a tanulási folyamatba. A jövőbeli terveim közé tartozik, hogy az itt megfogalmazott könyvtárpedagógia tevékenység működését a gyakorlatban kipróbáljam, az esetleges hibákat korrigáljam, ugyanakkor a sikeresnek bizonyuló elemeket továbbfejleszem. Mindemellett, ha esély nyílik rá, ezt a kutatási irányt és tanulást segítő projektet az általános iskola felső tagozatára is kiterjeszteném, illetve a középfokú oktatás színterein áttekinteném a könyvtárpedagógia és a könyvtárostánár lehetőségeit.

Felhasznált források

- Béres, J. (2019). Az olvasás szerepe a személyiség gazdagításában. A kisgyermekes családok és a helyi fiatalok könyvtári támogatása. In Barátné, H. Á. & Béres, J. (szerk.), *Olvasásfejlesztés könyvtári környezetben. Módszertani kötetek 2.* (pp. 83-117). Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár
- Bosnyák, V. (2006). *A sirály a király?* Könyvmolyképző Kiadó.
- Bosnyák, V. (2007). *Amikor kivirágzott a fánk fánk.* Könyvmolyképző Kiadó.
- Bosnyák, V. (2008). *Ezt nevezem!* Könyvmolyképző Kiadó.
- Bosnyák, V. (2009). *Elek, merre keresselek?* Könyvmolyképző Kiadó.
- Bosnyák, V. (2016). *Két bolond százat csinál.* Móra Kiadó.
- Bosnyák, V. (2017). *A nagy szinonima-hadjárat.* Móra Kiadó.
- Cerkabella Könyvkiadó (n.d.-a). *Betűzgető Könyvek.* <https://www.cerkabella.hu/tipusok-90/sorozatok-135/betuzgeto-konyvek-184> Letöltés dátuma: 2023. március 11.
- Cerkabella Könyvkiadó (n.d.-b). *A macska és a kaland. Betűzgető könyvek.* <https://www.cerkabella.hu/macska-es-a-kaland-betuzgeto-konyvek-452?keyword=bet%C5%B1zget%C5%91%20k%C3%B6nyvek> Letöltés dátuma: 2022. szeptember 15.
- Csépe, V. (2006). *Az olvasó agy.* Akadémiai Kiadó.
- Érsek, R. (2017). *Vidám meseolvasó. A szövegértő olvasás fejlesztésére.* Scolar Kiadó.
- Kovács, K. (1973). *Kirándulás az Ábécé-hegyre.* Tankönyvkiadó.
- Mérei, F. (1971). *Ablak-zsiráf.* Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó.
- Móra Könyvkiadó (n.d.-a). *Csatlakozz az új olvasásfejlesztő programunkhoz!* https://mora.hu/hir/mto?utm_campaign=newsletter_2021_8_23&utm_source=newsletter&utm_medium=e-mail&user_id=5948d81e4f30477 Letöltés dátuma: 2022. szeptember 22.
- Móra Könyvkiadó (n.d.-b). *Már tudok olvasni. Feladatok válogatás.* https://mora.hu/content/2021/8/NewsItemFile/mar_tudok_olvasni_feladatok_valogatás.pdf Letöltés dátuma: 2022. szeptember 25.
- Móra Könyvkiadó (n.d.-c). *Már tudok olvasni. Útlevel a kalandos történetek világába.* <https://mora.hu/content/2021/8/NewsItemFile/martudokolvasniutlevel.pdf> Letöltés dátuma: 2022. szeptember 22.
- Móra Könyvkiadó (2021. augusztus. 17.-a). *Vészkijárat* [Video]. Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=_R6i6KoTfvE
- Móra Könyvkiadó. (2021. augusztus 19.-b) *Kovács Patrícia az olvasás szeretetéről* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=B--ZCcfV9wU>

Móra Könyvkiadó. (2021. szeptember 24.-c). *Kerekes József, a Már tudok olvasni sorozat nagykövete* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=j977PFSpO18>

Pagony (n.d.). *Kirándulás az Ábécé-hegyre*. <https://www.pagony.hu/kirandulas-az-abece-hegyre> Letöltés dátuma: 2022. szeptember 20.

Tóth, M. (n.d.). *A 3-18 év közötti hazai lakosság olvasási és könyvtárhasználati szokásai 2019-ben*. Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek EFOP-3.3.3-VEKOP/16-2016-00001 Az én könyvtáram. Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. http://www.azekonyvtaram.hu/documents/11543/49234/Toth_Mate_Felnott_olvasas_konyvtarhasznalat.pdf/07ba9b52-f9a3-40b4-84bf-6dbff50d218f Letöltés dátuma: 2023. március 09.

Várfalvy, E. (2020). *Macska és a kaland*. Cerkabella Könyvkiadó.

Varga, K. (2003). *Mosó Masa mosodája*. Móra Könyvkiadó.

Varga, K. (2022). *Gőgös Gúnár Gedeon*. Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó Zrt.

Veronaki (n.d.). *Veronaki – Lemezek*. <https://www.veronaki.com/lemezek.html> Letöltés dátuma: 2022. szeptember 20.

Mellékletek

1. sz. melléklet: Tanulást segítő könyvek értékelése

Forrás: saját forrás

Tulajdonságok/ Könyvek	Nagy tesz- vesz ABC	Ablak- zsiráf	Betűzgető könyvek	Varga- könyvek	Már tudok olvasni- sorozat	Vidám meseolvasó I.	Bosnyák- könyvek
Változó betűméret	✗	✗	✓	✗	✓	✗	✗
Kiegészítő fel- adatok, plusz tartalmak	✓	✗	✗	✓	✓	✓	✓
Eltérő szövegrészletek (pl.: félkövér, eltérő színek...)	✓	✗	✓	✓	✗	✗	✗
Illusztráció- szöveg egyenlő aránya	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✗
Hozzáférhetőség	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Használati útmutató szülőknek és pedagógusoknak	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✗